

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

یادداشت سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و روستایی

سال ۶ / شماره ۸۶ / ۱۴۰۴

۱۴۰۴ / ۰۴ / ۳۰

مطالب این شماره

نرخ رشد مثبت ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی ایران در
سال ۱۴۰۳..... ۲

تهیه و تحلیل: کوهسار خالدي

این موسسه با کمال احترام و سپاس، پذیرای نظرات ارزشمند خوانندگان
این اثر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ کدپستی: ۳۷۳۱۳-۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
<https://www.agri-peri.ac.ir>

عنوان خبر: نرخ رشد مثبت ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی ایران در سال ۱۴۰۳

تهیه و تحلیل: کوهسار خالدي

کد: (09)-14040430-BR-6

کشاورزی ۳.۲ درصد، گروه صنایع و معادن ۳.۴ درصد، گروه خدمات ۲.۵ درصد و رشد کل اقتصاد با و بدون نفت به ترتیب ۳ درصد و ۲.۱ درصد بوده است. نرخ رشد مثبت و قابل توجه ارزش افزوده‌ی کشاورزی در ۱۴۰۳ بعد از سه سال، نشان‌دهنده‌ی بهبود نسبی شرایط حاکم بر تولید محصولات کشاورزی در سال مزبور می‌باشد (جدول ۱).

خلاصه متن خبر: بر اساس گزارش مرکز آمار ایران (الف-)

۱۴۰۴)، رشد ارزش افزوده‌ی سال ۱۴۰۳ رشته فعالیت‌های گروه

جدول (۱). مقایسه‌ی رشد ارزش افزوده‌ی فعالیت‌های اقتصادی ایران در سال‌های ۱۴۰۰-۱۴۰۳ بر اساس آمار مرکز آمار ایران

(درصد، ۱۰۰=۱۴۰۰)

سال	گروه کشاورزی	زیربخش کشاورزی	زیربخش ماهیگیری	گروه صنایع و معادن*	گروه خدمات	تولید ناخالص داخلی (بدون نفت)	تولید ناخالص داخلی
۱۴۰۰	-۱۰.۸۰	-۱۱.۵	۰.۹	۶.۰	۳.۶	۲.۲	۳.۷
۱۴۰۱	-۱.۸	-۲.۴	۶.۲	۴.۹	۳.۰	۲.۵	۳.۶
۱۴۰۲	-۲.۴	-۲.۹	۴.۳	۶.۲	۳.۶	۱.۹	۴.۶
۱۴۰۳	۳.۲	۳.۲	۳.۲	۳.۴	۲.۵	۲.۱	۳.۰

منبع: مرکز آمار ایران (الف-۱۴۰۳) *: شامل گروه نفت و گاز

بانک مرکزی ج.ا.ا. (۱۴۰۲، ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴) نیز در گزارش‌های خود تحت عنوان «تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران»، وضعیت نرخ رشد ارزش افزوده‌ی گروه‌های اقتصادی را برای سال ۱۴۰۳ اعلام نموده است (جدول ۲). با وجود تولید آمار سال ۱۴۰۳ بر مبنای سال پایه ۱۴۰۰ (۱۰۰=۱۴۰۰)، لیکن ارقام اعلام شده توسط بانک مرکزی ج.ا.ا. برای رشد ارزش افزوده گروه‌های اقتصادی و کلان اقتصاد در ۱۴۰۳، با ارقام ارائه شده از سوی مرکز آمار ایران، تفاوت جزئی دارد.^۱ میزان رشد ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۳، بر اساس آمارهای بانک مرکزی ج.ا.ا. نیز حاکی از رشد اقتصادی مثبت و نسبتاً چشمگیر این بخش می‌باشد (۳۶ درصد).

بررسی عملکرد فعالیت‌های مختلف اقتصادی در سال ۱۴۰۳ طبق آمارهای بانک مرکزی ج.ا.ا. نشان می‌دهد که رشد ارزش افزوده در گروه‌های «خدمات»، «نفت و گاز» و «صنایع و معادن» نسبت به دوره‌ی مشابه سال قبل به ترتیب معادل ۴۶ درصد، ۲.۴ درصد و ۳.۳ درصد بوده است. رشد ارزش افزوده‌ی هر کدام از این گروه‌های اقتصادی به ترتیب دارای سهمی معادل ۰.۴، ۰.۸، و ۱۶ واحد درصد در رشد اقتصادی کل کشور در سال ۱۴۰۳ (۳ درصد) بوده است. باید توجه داشت که بخش کشاورزی کشور در سال ۱۴۰۳ حدود ۰.۴ واحد درصد در رشد اقتصادی کشور، سهمیم بوده است.

^۱ بخشی از اختلاف موجود در مقادیر اعلام شده برای رشد ارزش افزوده‌ی کشاورزی کشور توسط مرکز آمار ایران و بانک مرکزی ج.ا.ا. ناشی از منابع آماری و آمارهای اولیه تولیدات کشاورزی است که هر یک از این دو دستگاه

مورد استفاده قرار می‌دهند. بنابراین، هنگام مقایسه‌ی ارقام منتشر شده توسط این دو نهاد در خصوص رشد ارزش افزوده‌ی کشاورزی، این مسئله باید مدنظر قرار گیرد.

جدول (۲). رشد ارزش افزوده فعالیت های اقتصادی ایران در سال های ۱۴۰۰-۱۴۰۳ بر اساس آمار بانک مرکزی ج.ا.ا.

(درصد، ۱۰۰=۱۴۰۰)

سال	گروه کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	گروه نفت و گاز	گروه صنایع و معادن	گروه خدمات	تولید ناخالص داخلی	تولید ناخالص داخلی (بدون نفت)
۱۴۰۰*	۲۶	۱۰۱	۱۱	۶۵	۴۴	۳۹
۱۴۰۱*	۱۱	۱۰	۶۵	۲۷	۴	۳۵
۱۴۰۲	۰۸	۱۸۸	۵۱	۴	۵	۴
۱۴۰۳	۳۶	۴۶	۲۴	۳۳	۳۱	۳

منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا. * بر اساس قیمت های سال پایه ۱۳۹۵

تجزیه و تحلیل

از دیدگاه نظری، تغییرات ارزش افزوده به عنوان یک متغیر حسابداری (محاسباتی)، تابع تغییرات دو متغیر دیگر یعنی ارزش ستانده و هزینه های واسطه ای است. با توجه به این که در تحلیل های مبتنی بر قیمت های سال پایه، اثر تغییر قیمت نهاده های واسطه و قیمت محصولات بر تغییرات مقدار ارزش افزوده، مطرح نیست، لذا افزایش ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۳ ممکن است صرفا ناشی از یکی از عوامل زیر یا ترکیبی از آن ها بوده باشد: اثر مثبت و فزاینده کاهش مصرف نهاده های واسطه (کاهش هزینه های واسطه)، افزایش مقدار تولید (افزایش ارزش ستانده) به دلیل عواملی مانند تامین به موقع و کافی نهاده ها، افزایش بهره وری عوامل تولید، افزایش سطح زیرکشت و تعداد واحدهای کشاورزی، کاهش هزینه های تولید و غیره.^۱ اگرچه به دلیل عدم دسترسی به آمار و اطلاعات مستند، امکان تحلیل جزئیات مربوط به مقدار مصرف نهاده های تولید و متغیرهای موثر بر مقدار تولید کشاورزی در سال ۱۴۰۳ وجود ندارد، اما با بررسی شرایط حاکم بر محیط کشاورزی ایران (از جنبه های اقلیمی، اقتصادی و مالی) می توان تا حدودی به برخی از دلایل افزایش/مثبت شدن نرخ رشد ارزش افزوده کشاورزی

در سال ۱۴۰۳ پی برد، بهبود نسبی شرایط اقلیمی، به ویژه بارش ها و کاهش هزینه های تولید در سال مذکور از جمله مهمترین عوامل موثر در این زمینه به شمار می روند.^۲ با توجه به بارش های نیمه دوم سال ۱۴۰۲ و بهار ۱۴۰۳، بخش کشاورزی ایران در سال ۱۴۰۳ به صورت نسبی کمتر از سال گذشته (۱۴۰۲) تحت تاثیر تبعات خشکسالی قرار گرفته است.^۳ با توجه به سهم بالای زیربخش های زراعی و باغی و دامپروری و شکار در کل ارزش افزوده کشاورزی (به ترتیب حدود ۶۵ درصد و ۳۰ درصد در طول سال های ۹۹-۱۳۹۰) و اثرپذیری مستقیم و غیر مستقیم تولیدات این زیربخش ها از تغییرات اقلیمی، افزایش (مثبت شدن) رشد ارزش افزوده کشاورزی کشور در سال ۱۴۰۳، قابل انتظار می باشد.

وضعیت شاخص های مربوط به هزینه ی تولید و مقدار تولید کشاورزی در سال ۱۴۰۳ نیز نشان می دهد که در این دوره ی زمانی، هم هزینه های تولید کشاورزی کاهش یافته و هم میزان تولید این بخش، افزایش یافته است:

الف) وضعیت شاخص قیمت تولیدکننده در بخش کشاورزی

(که به عنوان معیاری برای سنجش تغییرات هزینه های تولید در واحدهای کشاورزی مطرح است)، در سال ۱۴۰۳ به وضوح

بخش اقتصادی مانند بخش کشاورزی را متاثر سازند که در این جا مجالی برای تحلیل چگونگی اثرگذاری آن ها بر مقدار و رشد ارزش افزوده ایران در سال ۱۴۰۳ وجود ندارد.

^۲ اما بخش کشاورزی ایران در سال ۱۴۰۳، همچنان از افزایش میانگین دما و تعدادهای روزهای گرم (به عنوان یک تغییر مخرب اقلیمی) آسیب پذیرفته است.

^۱ تعیین عوامل اثرگذار، نوع و میزان اثرگذاری هر کدام از این عوامل، نیازمند دسترسی به آمار و اطلاعات مربوطه و بررسی های دقیق و جزئی است.

^۲ با توجه به تئوری های مختلف رشد اقتصادی، عوامل گوناگونی به شکل های مستقیم و غیرمستقیم (مدیریت کشاورزی در سطوح خرد و کلان، مقدار و بهره وری عوامل تولید، سطح تکنولوژی، فضای کسب و کار، شرایط اقلیمی، هزینه ی تولید، عوامل بیرونی و ...) می توانند مقدار ارزش افزوده ی یک

نشان دهنده کاهش نرخ رشد هزینه های تولید است. بر اساس گزارش مرکز آمار ایران، نرخ های رشد تورم فصلی، نقطه به نقطه و سالانه شاخص قیمت تولید کننده ی کشاورزی در ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۲ کاهش یافته اند (جدول ۳).

جدول (۳). رشد شاخص قیمت تولید کننده کشاورزی ایران در سال های ۱۴۰۰-۱۴۰۳ (۱۰۰=۱۳۹۵، درصد)

سال	نرخ تورم نقطه به نقطه *	نرخ تورم فصلی *	نرخ تورم سالانه
۱۴۰۰	۶۱.۷	۸.۳	۶۴.۳
۱۴۰۱	۶۷.۵	۱۷.۳	۶۳.۷
۱۴۰۲	۴۳.۲	۱۰.۷	۴۰.۹
۱۴۰۳	۲۸.۷	۷.۲	۲۷.۹

منبع: مرکز آمار ایران (ب- ۱۴۰۴) * به جز استخراج نفت و گاز طبیعی *: میانگین فصول

ب) بررسی رشد شاخص مقدار تولید رشته فعالیت های اقتصادی کشاورزی، صنعت و معدن در سال های ۱۴۰۰-۱۴۰۳ به خوبی موید افزایش مقدار تولید کشاورزی در سال ۱۴۰۳ نسبت به سال قبل می باشد (جدول ۴).

جدول (۴). رشد شاخص مقدار تولید بخش های اقتصادی ایران در سال های ۱۴۰۰-۱۴۰۳ (۱۰۰=۱۴۰۰، درصد)

شرح	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳
بخش کشاورزی	-۲.۵	-۲.۴	-۲.۹	۳.۲
بخش معدن *	-۲.۸	۱.۲	۲.۲	۰.۵
بخش صنعت	۱.۹	۳.۷	۱.۹	۱.۶

منبع: مرکز آمار ایران (ج- ۱۴۰۴) * به جز استخراج نفت و گاز طبیعی

که به کاهش هزینه های مستقیم و غیر مستقیم تولید در بخش کشاورزی کمک می نمایند را بسیار ضروری ساخته است.

۳) شرایط نامطمئن آینده ی منطقه در کنار تداوم و تشدید تحریم های اقتصادی از یک سو و وابستگی به واردات نهاده ها و محصولات کشاورزی به منظور تامین بخشی از نیازهای داخلی از دیگر سو، می توانند به تهدیدی جدی برای امنیت غذایی و امنیت ملی کشور تبدیل شوند. چنین تصویری از آینده می طلبد که اجرای صحیح الگوی کشت و توسعه ی سرمایه گذاری هدفمند در کشاورزی در قالب یک طرح ملی اولویت دار به سرعت توسط ارکان مختلف نظام، سیاست گذاری، برنامه ریزی و عملیاتی گردد.

با توجه به توضیحات مذکور می توان بیان داشت که نرخ رشد ارزش افزوده ی مثبت بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۳، نتیجه ی مجموعه عوامل و سیاست هایی نظیر بهبود نسبی بارندگی، سیاست های تامین به موقع و نسبتاً ارزان نهاده ها و ... بوده است که هم به افزایش ارزش ستانده و هم به کاهش هزینه های واسطه ای در بخش کشاورزی در دوره ی مورد بررسی کمک کرده اند.

پیشنهادهای سیاستی

۱) روند تغییرات اقلیمی (خشکسالی و افزایش میانگین دما) در ایران، حاکی از امکان و احتمال تداوم این شرایط در آینده است. این وضعیت، تجدید نظر در شیوه ی تولید بخشی از محصولات کشاورزی در فضای باز و حرکت به سمت تولیدات گلخانه ای را گریزناپذیر ساخته است.

۲) احتمال تداوم نرخ تورم بالا در آینده و افزایش هزینه ی تولید کشاورزی، اتخاذ آن دسته از سیاست های حمایتی توسط دولت

منابع

- بانک مرکزی ج.ا. (۱۴۰۴). «گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران سال ۱۴۰۳». قابل دسترسی در: www.cbi.ir
- بانک مرکزی ج.ا. (۱۴۰۳). «گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران سال ۱۴۰۲». قابل دسترسی در: www.cbi.ir
- بانک مرکزی ج.ا. (۱۴۰۲). «گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران سال ۱۴۰۱». قابل دسترسی در: www.cbi.ir
- مرکز آمار ایران. (الف-۱۴۰۴). «حساب های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳». قابل دسترسی در: www.amar.org.ir
- مرکز آمار ایران (ب-۱۴۰۴). «شاخص قیمت تولیدکننده». قابل دسترسی در: www.amar.org.ir
- مرکز آمار ایران (ج-۱۴۰۴). «شاخص های مقدار تولید فصلی بخش های صنعت، معدن و کشاورزی برای فصول سال های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳». قابل دسترسی در: www.amar.org.ir

تهران - بلوار کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵

تلفن: ۴۳۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ کدپستی: ۳۷۳۱۳ - ۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir

ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir

<https://www.agri-peri.ac.ir>